

HIRÜNK A VILÁGBAN

Szerkesztőség és kiadó-
hivatal: P. O. Box 1005
Washington 13., DC.

MAGYAR KULTURÁLIS FIGYELŐ
Hungarian Bimonthly — Revista Hungara
Revue Bimensuelle Hongroise

Előfiz. Északamerikában:
egész év 4.-\$, félév 2.-\$;
Más ország havi 2 coup.

Márai Sándor a száműzetésben

Márai Sándor emigráns magyar, aki gyökeréig vállalta az emigráns sorsot. Emigráció egyéni s nemzeti elrendeltetés számára, nem pedig a gomblyukban hivalkodó jelvény. Emigráns író, mert a minden vonatkozó zászon emigrációba vonult magyar irodalom reprezentán.

sa. De nem emigráns író a világirodalomban betöltött helyét illetően. Márai Sándort teljesen befogadta az európai irodalmi közösség.

Az alábbi kis statisztika kipontozza helyét a mai európai irodalmi életben. Idegen nyelven megjelent munkáinak száma: Ausztria 4 kötet, Cseh-cslovákia 3 kötet, Dánia 1 kötet, Finnország 2 kötet, Franciaország 1 kötet, Németország 11 kötet, Olaszország 4 kötet, Spanyolország 6 kötet, Svédország 2 kötet, Svájc 1 kötet, Hollandia, 4 kötet. A közeljövőben újabb kötetei jelennek meg németül, franciául, olaszul, spanyolul, finn és svéd nyelven.

A számok önmagukban semmitsem jelentenek, hiszen egy selejtes regényiparosnak száz kötete is megjelenhet idegen nyelveken, a nélkül hogy valami köze lenne az európai irodalomhoz. Nem kell bővebben kifejteni, hogy az idegen nyelven megjelent Márai-kötetek egytől-egyig igényes irodalmi alkotások, építőkövei az egyetemes európai kultúrának.

Az idegen nyelvű Márai köteteknek több mint fele 1945 óta jelent meg — mióta a vasfüggöny mögötti világ fokozatosan kikapcsolódott az egyetemes európai kultúrából. Amilyen mértékben kiszakította a bolsevista rendszer a magyar irodalmat az európai irodalomból, olyan mértékben indított megsemmisítő hadjáratot Márai Sándor könyvei ellen. 1948 óta a bolsevizált Magyarországon Márai egyetlen műve sem jelenhetett meg. A bolsevizált magyar irodalomtörténetből kizárították Márai nevét. Hivatalosan a magyar olvasó otthon egyetlen Márai-kötethez sem juthat.

Évek óta most jelent meg először magyar nyelven új Márai-kötet, a "Béke Ithakában" — először a magyar irodalom számkivetése óta, a Lincoln-Prager londoni magyar könyvkiadónál. A magyar nyelv legnagyobb modern művészeinek és megújítóinak egyike évek óta csak fordítások közegén keresztül szólalhatott meg — a fordítás hanglémeze sohasem adhatja vissza tökéletesen a nyelv és mondanivalói eredeti zenéjét. "Számomra, mint minden magyar író számára a nyelv egyértelmű a végzetel". Így fejezte ki Márai az egyetemes európaivá vált magyar író szükségyszerű, soha meg nem tagadható belső természetlörvényét.

Márai irodalmi műve nagyon jelentős alkotásokkal gazdagodott azóta, hogy otthon igyekeztek elnémitani és kiradrozni a magyar irodalomtól. Gazdagodott a "Sértődöttek" befejező kötetével, amelyben folytatja a külső történelmi eseményeknél sokkal fontosabb emberi leszámolások ábrázolását az európai szellemi hagyaték és a világot boldogító új zsarnokság között. "Egy polgár vallomásai" harmadik kötetével, amely a nemzeti szocialista zsarnokságnak a Dunavölgyébe való betörésével, az Anschlusszal kezdődik és a szovjet zsarnokság katonájával való utolsó találkozásával, a szabad világba és együttesen az emigrációba vezető Enns-hidon való szovjet útlevél láttemozással végződik; "Napló"-jával, az európai ember sokrétű számvetésének folytatásával; "Judás" című evangéliumi tárgyú regényével, amely eddig csak egy nagy osztrák napilapban jelent meg folytatásokban. Végül pedig gazdagodott az Odysseus sorsát a szövevényes és ellentmondó görög mítoszból életre keltő "Béke Ithakában" című regényével, amely egyedül jelent meg eddig magyarul az emigrációban alkotott művei közül.

Nagyon sokan ott keresik korunk szellemi válságának főokát, hogy a mai ember és a mai író mítosz nélkül alkot. Nincs mitológiája, va gyis nem tud kapcsolatot teremteni az emberi, az egyszerű, a személyes és a természetfölötti, az abszolút között.

Modern írónk és művészeink nagyrésze elszakad a keresztény szellemi hagyatéktól, de egy új mitológiát, új kapcsolatot az emberi és az isteni között nem tudott találni. Márai mi-

tosz-kereső útján felidézi az ősi európai szellemi találkozási embert és természetfeletti között, az antik mitológiát. A "Béke Ithakában" ily módon egyszerre több színpadi síkon játszódik, akárcsak a középkori misztérium játékok. A regény cselekményében beteljesedik a mitológiai Odysseus sorsa, aki az európai szellemi embert példázza. De ugyanakkor Odysseus kalandozásai során a vallásos hittől elszakadt modern lélek keresi az új mítoszt, a természetfeletti velő új kapcsolatot. Végül pedig egy harmadik síkon a "Béke Ithakában" a számkivetésre ítelt magyar vezetőrege önmagát keresésének a regénye — anélkül, hogy az író ezt a mély magyar emigrációs vonatkozást kimondaná.

Márai új mitológiai tárgyú regénye nem kezdete az író mítosz keresésének. A szó egyetemes értelmében az utolsó évtizedben, különösképpen az emigrációban írott nagy regényei: A "Féltékenyek", a "Sértődöttek" a "Judás" és nyilván a "Polgár Vallomásai" még meg nem jelent befejező kötete is mitológia, helyesebben mítosz kereső regények. Az emberi és a természetfeletti kapcsolat új átélése és helyreállítása: ez az alapélménye Márai minden új alkotásának. Mindezeknek a regényeknek a hőse — olykor több alakban megosztott hősei — a kereső, a bujdosó, a vándor, Odysseus — Ulysses.

Az új nagy Márai-regény hősei mindannyian Ulyssesek, bujdosók, vándorok, egyben kalandorok és hősök, és a szó mélyebb értelmében számkivetettek, emigránsok. Márai mitológiájának hősei a szellemi Európa vezetői — mint a hogy az antik hősök is az antik ember példaképei és vezetői voltak — és ezek a szellemi vezetők, akikből voltaképpen a szellemi Európa állott, bujdosók, számkivetettek, emigránsok lettek a saját földjükön, Európában, amely időközben megváltozott, és félelmetes, démoni erők szállása lett. Márai így jellemezte mitológiai regényét, az új Odysseit: "A Szellemi Európa Regénye". Ugyanígy jellemezhetjük a Féltékenységet, a Sértődötteket, a Polgár Vallomásait, sőt a Naplót, és a Judást is.

E regények és regényhősök — köztük a Béke Ithakában nagyszerű, de sokszor félelmetes és nyugtalanító kétértelműsége ezzel a kettős helyzettel függ össze: Az író az európai elit és ezzel együtt a magyar elit tragédiáját ábrázolja a megváltozott, saját értelmétől, rendeltetésétől és alkotóitól elfordult Európában és Magyarországon, de ugyanakkor bujdosó számkivetett hősei keresik az új mítoszt, a természetfeletti velő új kapcsolatot, amely értelmet ad bujdosásuknak, sorsuknak, és egyúttal értelmet ad Európának és a magyarságnak.

Márai a legkiméletlenebb igazságkeresők egyike, modern irodalmunkban. Nem elégedhetett meg tehát azzal, hogy a "körülményeket" a "tömegeket" okolja a szellemi Európa és a szellemi Magyarország tragédiájáért. Az áldozat, a számkivetésre ítelt, saját földjén bujdosó-

vá vált elit sem büntelen, osztózik az egyetemes felelősségben. Ez az elit is bensőleg sokrétű, belkileg megosztott és meghasonlott. Az elitnek ez a benső kétértelműsége a legerőteljesebben Judás alakjában fejeződik ki. Márai Judása az örök "gyakorlati ember", a megalkuvó, aki mindig „számol a lehetőségekkel” aki leszállítja, földi érdekekhez köti az eszmét. Márai Judása feltárja a polgár lényének és helyzetének kétértelműségét.

Judás az a polgár, aki az eszmét, a tiszta embert és a természetfeletti az örök, a kényelem, a megalkuvás kezére adja és ezzel követi el a nagy árulást az emberiség ellen.

A szellemi Európa és a szellemi Magyarország elitjének számkivetettsége és üldöztetése vezeklés is. A számkivetettség és üldöztetés csak annak válhat hasznára, aki megtanul benne vezekelni. A tanulság és a megoldás egyszerű. Adni kell tudni. Márai legszebb sorait szenteli ennek a tudománynak: meg kell tanulni adni korlátlanul, anélkül, hogy kapni akarnánk. A teljes, a korlátok nélküli adásban, ismeri fel Márai Krisztus szerepének lényegét.

Amit a Judásában a lelkekbe bevésődő örök Krisztus képről is, szinte a nagy misztikusokhoz méltó és elfeledtetni a travesztikus részleteket, amelyek olykor gúzsba kötik, szűkebb magánüggé szállítják alá az evangéliumi történet nagyságát. Márai vándorai, bujdosói, — köztük Odysseus, Ulysses is — nem a feledést, a kelleme elringató és elszórakoztató, látszat megoldásokat adó megnyugvást keresik, hanem az igazságot, amely mindig nyugtalanító és amelynek keresése már megoldás és kielégülés is. Ennek a kiméletlen és olykor kegyetlen, Márai stílusát is erősen meghatározó igazságkeresésnek

A pátosz a hősiesség irodalmi gesztusa, amely nem tud megalkudni a szűkkörűséggel, az élettel és az élet művészi ábrázolásával szemben támasztott kis igényekkel. Az irónia mindazt, ami kicsiny, szűkkörü, hamis és hazug, szembeállítja a teljes valósággal. Pátosz és irónia kiegészítik egymást. Az irónia ítéletet mond a kicsinyes és hazug felett, a pátosz továbbhalad a teljes és igaz valóság felé. A pátosznak és iróniának ez az egymást kiegészítő kettőssége, talán egyetlen Márai könyvben sem hatja át annyira Márai ábrázolás és kifejezőmódját mint új regényében. A pátosz és az irónia kettőssége segíti Márait abban, hogy az ellentmondások szövetségéből, a káoszból, amely szállást készít minden sötét hatalomnak, új "harmonia mundi"-t igyekezzen kiemelni. Ez az új "harmonia mundi" számüzni szeretne minden szépítést, önáltatást és hazugságot és egy olyan művészi idealizmusra törekszik, amely soha nem kerül meg az igazságot. Márai, az igazságkereső a nagy leleplezők közé tartozik, de nem az intézményeket leplezi le, mint az irányregényírók, hanem magát az embert, a forrágt, amely az intézményeket, az élet külső formáit, az élet

(folyt. a köv. o. l.)

Amerikai tudós könyve a Szentkoronáról

Írta: Bárányné Oberschall Magda

Patrick J. Kelleher könyve (THE HOLY CROWN OF HUNGARY. American Academy of Rome, 1951) a magyar szent korona történeti és archológiai problémáinak első angolnyelvű összefoglalása. A szerző négy fontos pontban látja a korona körüli problémák megoldásának kulcsát: 1. a dokumentációs forrásanyag kiértékelése a korona datálása és lokalizálása szempontjából, 2. a korona ötvösművészeti elemeinek pontos kormeghatározása és elhelyezése, 3. A két rész összeillesztési dátumának megállapítása, és 4. a korona helye és jelentősége a középkori művészetben.

A szerző a szent korona történeti hátterét össze foglalóan rajzolja meg, de nem foglal állást a koronaküldés ténye körül kialakult történeti vitában, sem a "heretikus" (Schramm-Brackmann, Tóth Zoltán), sem az "ortodox" (Deér József) felfogás javára. Ez érthető, hiszen a magyar nyelvet nem bíró szerző nehezen igazodhatnék a kora-középkori magyar viszonyainak bonyolult történetpolitikai kérdéseinek irodalmában.

Külön fejezetet szentel a szent korona formai leírásának. Pontos, aprólékos munkát végez s ez bizonyos szempontból hézagpótló a korona újabb irodalmában. (Az amerikai szerző abban a szerencsés helyzetben volt, hogy a háború után, igénybevételével vizsgálhatta a koronát, ami a hosszasan és minden technikai segédeszköz magyar tudósoknak Ipolyi Arnold óta nem adott meg.)

Munkájának kétségtelenül leglényegesebb része a korona régészeti vizsgálata. A Dukasz-féle korona-abroncson elől alkalmazott áttört, zománccos, háromszögös-íves oromzatot — az eddigi kutatásoktól homlokegyenest eltérőleg — éksőbbi hozzátételnek tekinti. Azzal érvel, hogy a Dukasz-korona olyan kellett hogy legyen eredetiben, mint amilyent a zománcarc képen I. Géza visel. Ezen pedig nincsen oromzatsor, következőképpen az eredeti Dukasz-koronán sem volt. Az oromzatsívsz Szent László leányának, Irénc Piroksa császárnőnek ajándékként került a koronára — mondja — és a császárnő a bizánci császári udvarban használt egyfajta koronatípus jellegét óhajtotta ezzel az oromzatsívszal a magyar koronának megtudni.

Ennek a teóriának két sebezhető pontja van. A szerző figyelmen kívül hagyja, hogy a Dukasz-abroncsra vonatkozólag a tudósok általában elfogadták azt a megállapítást, hogy az nem királyi, hanem női korona volt, melyhez a sugaras oromzat egyenesen hozzátartozott, s ezt I. Géza király bizánci hercegnő felesége hozta magával.

A szerző tételének tehát fordítottja áll: ha a Dukasz-abroncs nem olyan mint a zománcképen Géza koronája... akkor nem is volt Géza koronája. Tételének második sebezhető pontja az, hogy semmi technikai jele nincsen annak, hogy az abroncs és az oromzat két különböző korban készült volna: minden ötvöstechnikai vonás meg

(folyt. a köv. oldalon)

(Márai-cikk folyt.)

és a kor minden borzalmát és szépségét létrehozza.

Márai Sándor Babits Mihály és Kosztolányi Dezső mellett legnyugatibb modern írónk. Nem véletlen, hogy a bolsevisták különösképpen ezt a három írót száműzik a szabad világtól elszakított magyar irodalomból. Márai számára a magyarság értelme és ezzel együtt sorsa az alapvető emberi és írói kérdés. A magyar író mindig történetíró és próféta, akkor is, ha sohasem írt történelmi, vagy utópisztikus regényt. Márai hite szerint magyarságunk csak akkor lehet teljes, ha egyesül a Nyugattal, a szellemi Európával. A magyar irodalmi nemzet, talán inkább, mint a világ bármely más nemzete. Külső sorsának kiszolgáltatottsága és a belső hivatásához való szívós ragaszkodás okozta, hogy nemzet-tudata legtisztábban az irodalmában fejeződött ki. Márai számára is a magyarság jövője a legszorosabban összefügg a magyar kultúra, különösképpen a magyar irodalom jövőjének kérdésével. Ezért nyugtalanítja szakadatlanul a gondolat: mit ad a magyar irodalom a világirodalomnak, mit jelent a mi egyéni mondanivalóuk az egyetemes kultúra számára?

Ha a magyarságnak fontos és lényeges mon-

danivalója van az egyetemes kultúra számára és ha ez a mondanivaló akkor teljesebbé válik, amikor a magyarság egyesül a szellemi Nyugattal, akkor a számkivetettség, az emigráció nem külső véletlen, hanem belső szükségszerűsége a magyar hivatásnak. A ma uralkodó terror és az ezt megelőző terror egyformán arra törekedtek, hogy a magyarságot minden módon elzárják a Nyugattól, a keresztény humanitás szellemétől. Az emigráció távolról sem kizárólag negatív állapot. A nyugati számkivetettség lehetővé tette, hogy az elszakadás és elszigetelődés éveitől jelentős magyar tömegek az eddiginél mélyebb és bensőségesebb kapcsolatra tegyenek szert a nyugati kultúrával, a szabad világ nagy hagyatékával. A kérdés csupán az, hogy ki él ezzel az annyira értékes és jelentős lehetőséggel? Márai gazdagon élt ezzel a lehetőséggel. Odysseus regényében Márai újrán felfedezte a magyarság számára a mediterrán világot, a mediterrán lelket, amelyhez irodalmunkat, szellemi életünket minden időben benső kapcsolatok fűzték. A számkivetésben élő Máraitól még sok hasonló felfedezést várhatunk. Alighanem különösen érdekes lesz a magyar kultúra szempontjából Márai szellemi találkozása az amerikai demokrácia valódi emberi tartalmával.

(J. V.)

egyezik a kettőn. Szerintünk, a helyes megoldás annak szem előtt tartásával kell hogy történjék, hogy a Dukasz-abroncs, bár eredeti formájában maradt fenn, kisebb változásokat szenvedett a szentistvánirésszel való egyesítésekor: kibővítették, hogy a szentistváni korona később meghajlított pántjai kerületébe beleilljenek. A rekonstrukciójánál pedig vezérfonalként kell elfogadnunk a Hagia Sophia nemrég felfedezett mozaikjainak Iréne-Piroska képét, mely az egyetlen emlék, melyen a szent koronának háromszögletű és íves motívumokkal változó oromzata ilyen formában fennmaradt.

A szentistváni részre vonatkozólag Kelleher fejtegetései a következők: a problémátikus apostol-zománckokat X. századi regensburgi ötvösműhelybe lokalizálja, miniatűrökkel, zománcképekkel való egybevetés alapján. Bár a hasonlóság lényegében helytálló, a végkövetkeztetése mégsem meggyőző. Leglényegesebb megállapítása azonban az, hogy a szentistváni koronának tartott két egymást metsző pántot, tehát az egész korona u. n. corona clausa részét, nem a szentistváni korona részének véli. Szerinte az eredeti szentistváni korona elveszett volt, s ezt helyettesítendő Szent István kincstárának egy evangéliumkötéséről levett rekeszománccos aranypántokból alkották meg a Géza-féle koronához illő felső részt. A szerző szerint a koronát Kálmán

király quasi kreálta volna ugyanattól a politikai szükségességtől indítva, mint amellyel Hartwignak adta a megbízást Szent István életrajza megírására: az ország apostoli jogainak dokumentálására.

Sok hajszál fog mégmegőszülni, amíg Szent István koronájának minden problémájára fény derül! Kelleher teóriája mellett sok momentum szól: az aranypántok utólagos meghajlítása, aszimmetrikus, töredezett volta, a 12 apostol helyett csak 8-nak szerepeltetése, a kereszt-pántok nem közös alaplemeze, a Pantokratornak a korona tetején érhetetlenül elrejtett helyen való szerepeltetése... mind-mind meggondolandó érvek az új teória mellett. A döntő szót azonban csak akkor lehet, talán, kimondani, ha a magyar szak tudósok lesznek majd olyan helyzetben egyszer, hogy a szent koronát alaposan, minden technikai segítséget igénybevéve megvizsgálhatják.

A probléma súlyos, magyar szempontból s vele szemben redkivüli óvatosságot kell tanúsítanunk. Bármilyen legyen is ennek a jövő vizsgálatnak eredménye, ha lelkiismeretes, becsületes és alapos vizsgálat alapján születik meg, szembe kell néznünk vele, mert a tudományos igazság szent, még ha illuzióktól is foszt meg bennünket. Kelleher könyve a probléma illetően felvetésével megnyitotta az utat a végleges megoldás felé, amit nekünk, magyaroknak kell megtalálnunk.

Német diplomáciai iratok és Magyarország

Most jelent meg a State Department kiadásában a DOCUMENTS ON GERMAN FOREIGN POLICY 1918-1945 legújabb kötete. Néhány bennünket különösen érdeklő részletet az alábbiakban közlünk belőle.

"Megragadom ebben a levélben az alkalmat, hogy hírt adjak önnek arról, hogy a pángermanizmus állítólagos veszélye miatti aggodalom, különösen az asztriai eseményekkel kapcsolatban, meglepően széles körben terjedt el Magyarországon, még azok körében is, akik jóindulattal viseltetnek irányunkban és általános beszédtemává vált..." (Erdmannsdorff budapesti német követ Weizsaecker államtitkárhoz, 1938. III. 7.).

Báró Beszenyey hozzátette, hogy azt az állítást is felhasználják a kormány ellen, mely szerint a Vezér állítólag a kérdéses területet Burgenlandban nem bocsátja a jelenlegi kormány rendelkezésére, míg egy nemzeti szocialista magyar kormánynak átadná.

Talán érdekelni fogja Önt ezzel kapcsolatban hogy a Vezér hír szerint azt mondta Seyss-Inquartnak Grazban, hogy sokkal szívesebben vezet a jelenlegi magyar kormányt, mint egy nemzeti szocialista kormányt venne. Valószínűleg a vezetés jelenlegi hiányára gondolt az itteni jobboldali radikális mozgalmaknál, amelyek teljes mértékben hadilábon állnak egymással. Innen nézve is minden okunk megvan, hogy érdekünk

nek tekintsük a Darányi-kormány tartosságát, márcsak azért is, mivel hiányzik egy, a mi érdekeink szempontjából hasonlóan értékes, pótlék." (Erdmannsdorff Weizsaeckerhez, 1938. IV. 21.)

"Magyarországgal és Romániával szemben folytatott politikánk alap gondolata jelenleg az kell hogy legyen, hogy mindkét vasat tartjuk a tűzben és alakítsuk ügyeinket a német érdekek szerint úgy, amint a helyzet fejlődik..." (Ribbentrop-feljegyzés, 1938. XI. 24.).

"A birodalmi külügyminiszter... említést tett arról a csalódásról, melyet Bled és Magyarország késlekedő magatartása a szeptemberi krízis idején, okozott nálunk.

Mindezek a dolgok megerősítették bennünk azt az érzést, hogy Magyarország azt várja tőlünk, hogy magyar s ne német politikát tegyünk magunkévá. De ez immár a múlté... Mi csupán gazdasági kollaborációt kívánunk és ezért örömmel üdvözlöttük Csáky gróf javaslatát a két közgazdaság közti kereskedelem módszeres s tervszerű kiépítésére... Befejezésül a birodalmi külügyminiszter rámutatott arra, hogy Magyarországon széles körök vannak, amelyek még nincsenek felkészülve realitások elfogadására. Ezek a körök nagyon alkalmasak arra, hogy megzavarják a német-magyar viszonyt. Csáky gróf azt felelte, hogy ünnepélyes ígéretet tehet nekünk miszerint a kormányzó sohasem térne hivatalban olyan kormányt, mely ellenséges érzülettel viseltetne Németországgal szemben, vagy akárcsak tartózkodó magatartást foglalna el..." (Ribbentrop-feljegyzés, 1939. I.16.)

Amerikai könyv Bartók Béláról

Írta: D. Schweng Lórándné

Halsey Stevens, zeneszerző és a dél-californiai egyetem zenei fakultásának professzora könyvet írt "Bartók Béla élete és zenéje" címmel.

A könyv Bartók műveinek első részletes elemzése. Szakember írta az anyag hűséges és kiváló ismeretében. Igen elismerő kritikát kapott hivatott muzsikusoktól. Magyarok és főleg magyar muzsikuskok hálátság lehetünk Halsey Stevensnek kitűnő munkájáért.

Kevés muzsikusk ismeri Bartók műveit olyan alaposan, mint a szerző. Még a szakmabeli olvasók nagy része is csak tekintélyes kóta es partitúra anyaggal a kezében tudja követni fejtegetéseit. A munka elsőrangú zenei kézikönyv, de a mikroszkópius analitikus munka a vízözön rovására megy. A könyv olvasása közben könnyen a zonosul a pedantéria Bartók belső világával, az alkotás elsikkad a konstrukció elemeinek boncolgatásában.

Magyar muzsikusk, főleg ha ismerte is Bartókot, kissé csalódottan teszi le a könyvet, mert minden kitűnősége mellett nem ad teljes képet sem Bartókról az emberről, sem élete egész művéről.

A könyv első harmada életrajz, főleg Bartók levelei és Bartók édesanyjának levelei alapján.

Másik kétharmada és a könyv főrésze a szerzeményeket hangszer és műfaj szerint csoportokba osztva elemzi.

A szöveges részt kiegészíti Bartók összes szerzeményeinek táblázatba foglalása időrendi sorrendben; egy Bartók-bibliográfia és a lemezre felvett szerzemények katalógusa.

A kompozíciók formai és tematikai elemzése közben Stevens főleg halk kritikával irányítja az olvasót. Helyenkint egészen elsőrangúak megjegyzései. Egy-egy színes, képszerű meglátása, összehasonlítása komoly segítség a mű megismerésében. Soha nem vezet félre, kritikusi minőségben nem tolekszik az előtérbe.

A lelkiismeretes munka azonban egy lényeges ponton néma marad: a valóban mehezen megközelíthető, csaknem megfoghatatlan bartóki egyéniségnek, a géniuszának a felidézését, körvonalozását hiába várjuk a könyv utolsó lapjaira. Ugyancsak hiába várjuk a népdalgyűjtés jelentőségének felmérését, jóllehet Bartók ezt élete főművének tartotta.

Bartók képmását lehetetlen levelei alapján megrajzolni. Ezek a levelek éppen olyan kevésbé jellemzők, mint pld. Beethoven személyes irásai. Hiányos mozaikdarabok és a fordítás még kissé torzítja is őket. A megnemalkuvó, gyakran metáforák irónikus lángész forradalmár, a fáradhatatlan gyűjtő és hajszálpontos rendező és tudós kettős profilját, a nagy egyéniség belső képét nem kapjuk meg. Muzsikuskus életművével foglalkozó modern feldolgozásokban kisebb szerepet játszik az életrajz, mint azelőtt.

Azonban ugyanakkor, amikor kevésbé vagyunk kíváncsiak magánéletük részleteire, jobban érdekel egyéniségük rajza. Enélkül a muzsika idegen marad, mert elszakad alkotójától, az embertől. Bartók esetében ez még fokozottabban áll.

Nehéz elképzelni, hogy az az ember, akinek a képe a könyv "élet" részéből előtűnik áll, hogy írhatta meg azt a muzsikát, melyet a könyv másikkal egésze olyan remekül elemez. Akik ismerték Bartókot, tudják, milyen messze állt a valóságtól a levelek groteszken kispolgár embere; tudják, hogy nem sértődöttségéből, hanem lónyéből kifolyóan volt magányos; nemcsak szerénységéből vagy tehetetlenségéből húzódtott vissza. Kérlehetetlenül tudott visszavonulni, amikor nem akart elvegyülni.

A népdalgyűjtésről az életrajzban és a zárószóiban emlékezik meg Halsey Stevens. Ugy tudjuk, hogy az anyag megismerése érdekében kiccsit meg is tanult magyarul, ami valóban tiszteltetreméltó teljesítmény. Azonban még a magyarul tudás sem elég a népdalgyűjtés jelentőségének felméréséhez Bartók oeuvre-jében.

A népdalgyűjtés és az anyag tudományos feldolgozása Bartókra és az egész magyar zenei kultúrára, nem utolsó sorban a zenei nevelés sorsfordulatszerűen hatott. Bartók nem sejtette, hogy a gyűjtő munka mit fog feltárni és hogy a feltárt népdalkincs milyen "láncreakciói" fog megindítani benne és a magyar zenében. Jólal több történt a hagyományos gyűjtő munkánál. Eredményeképpen társadalmi, művészeti, kritikai, nevelési téren forradalmi változás zajlott le egy negyed évszázad alatt.

Halsey Stevens látja a gyűjtés és feldolgozás tudományos értékét, de értékelésének nincs tüze, mert nem érzi, mit indított meg a gyűjtés és feldolgozás Bartókban és rajta át a magyar zenében. Amit hiányolunk könyvében, annak a megírását nem is várhatjuk idegentől. Ehhez nemcsak muzsikusknak kell lenni, nemcsak magyarul kell tudni, ehhez Bartók Béla Magyarországot kell ismerni. Ennek a megírása magyar emberre vár, valakire, aki Bartók tanítványa vagy munkatársa volt.

Az itt mondottakkal egyáltalában nem kívánunk a kitűnő szakkönyvet lekicsinyelni. Bartók muzsikájának megértése és annak propagálása szempontjából felbecsülhetetlen jelentőségű, hogy az Egyesült Államokban, elsőrangú nem-magyar szakember tollából, megjelent egy minden sorában komoly munka. Csak figyelmeztetnünk kell az olvasót: a könyv igényei nagyok és zeneileg képzett közönségnek szól.

Halsey Stevens, *The Life and Music of Béla Bartók*. New York, Oxford University Press, 1953, 366 pp. 7.50.

NYUGATI FIGYELŐ

Amerikai Egyesült Államok

A NEW YORK TIMES

1953. július 26-tól kezdve folytatásokban közölte C.I. Sulzbergernek, a lap különtudósítójának magyarországi cikksorozatát. Sulzberger, aki már 1940-ben is járt Magyarországon, 1953. júniusában is Magyarországon tartózkodott. Érdekes és alapos cikksorozatában a tárgyilagosság hangján ír a "népidemokrácia" gazdasági, politikai és társadalmi berendezéséről, a nép szegénységéről és elégedetlenségéről s a kommunista kormányrendszer magyarországi kudarcáról.

A Feleki-féle Magyar Könyvtár

valószínűleg megmenekül a szétszórattástól, mely a Library of Congress-ben várt volna rá. Reményi József felhívása nyomán Mrs. Frances P. Bolton képviselő törvény javaslatot nyújtott be, mely szerint a kongresszusi könyvtárnak el kell adnia a gyűjteményt "magyar származású amerikaiak egy felépítő csoportjának." "Valóban méltó gesztus volna a kongresszus részéről, ha a gyűjteményt visszaadnák eredeti céljának — a magyar kultúra szimbólumává téve az új világban. Ez tanubizonyságát adhatná Amerikának elismerésének Magyarországra eddigi s jövő hozzájárulása iránt a világ kultúrájához." — szögezi le a javaslat. A Feleki-könyvtár (Hungarian Reference Library) a legjelentősebb külföldi magyar könyvgyűjtemény, melyet a kormány a háború kitörésekor foglaltott le s nemrég a kongresszusi könyvtárnak adott el. (Az Amerikai Magyar Szövetség köznyomatosa és a Congressional Record, 53. VI. 1. alapján)

Hajmássy Ilona

szerepelt az egyik legnépszerűbb televíziós ciklusban, 53.V. 9. "Show of Shows"-ban "eredeti

magyar" jelenetben. A bevezetőben ilyen mondatok hangzanak el: "Ez még a régi Magyarországon történt, ahol "fun loving gipsies and fun-loving aristocrats éltek boldogan együtt".

A jelenet egy fényes báltéremben kezdődik, Hajmássy Ilona a grófnő, körülötte fényes vendégsereg, a férfítagok zöme a Gellért-szálló portásának egyenruhájára emlékeztető maskarában (lehet, hogy huszártisztek akartak lenni). A grófnő kérésére behozzák a közelben sátorozó két cigányt — két ismert komikust — s azok elkezdnek játszani "magyarosan". Ez a játék maga bántó gúnyként hat a magyar zene ellen. Azonban a grófnőnek nagyon tetszik a dolog; annyira hogy minden rajtálló ékszerrel odahajigál a cigányoknak s a vendégeknek, majd megöleli a szurkos cigánylegényt, sőt szájon is csókolgatja. A vendégsereg ujjakkal kivonul a teremből (ennyi az egész izlés a jelenetben), de mielőtt végleg eltűnnének, Hajmássy énekelni kezd magyar nótákat, mire a vendégsereg megtorpan, visszajön s előbb a két cigány dobálja vissza az imént kapott ékszereket, majd a vendégkoszorú tagjai is. Végül nem lévén másuk, vetkőzni kezdenek a színen mind a cigányok, mind a vendégek s dobálják holmijukat a "művész-arisztokrata" hölgy felé, aki nem hagyja ma-

gát zavarni s tovább éneklie a magyar nótákat.

Az új Bartók-könyvet

a New York Times-ben (53.V. 3.) maga Copland, az egyik legkiválóbb amerikai zenerszerző bírálja. Tudós műnek tartja, de szerinte sokan egy boswelli életrajzíró várnak, aki bemutatja Bartókot, az embert is. Copland hiányolja annak megmagyarázását is, "miért indított meg látszólag Bartók halála 1945-ben oly hatalmas növekedést művei előadása terén?"

Ormándy Jenő

vezényli Honegger: Jean d'Arc lemezét. "Ormándy véges-végig nagyszerű — írja a Washington Post (53.V.3.) — akárcsak a Constitution Hallban. Nem tudunk olyan felvételtől, mely már piacra került, vagy ez évben kell megjelennie, amely felülmúlhatná ezt, az év kevés csúcsteljesítményeinek egyikét. A lemez-történelem egy nagy műve ez."

"Az átalakuló Keleteurópa"

címmel a New York University nyári tanfolyamot rendez, melynek keleteurópai előadói a következők lesznek (53. VI. 23.-VII. 30.): Teleki Géza, S. Mikolajczyk (l), L. Feierabend (cs) B. Peselj (h), H Ripka (cs), J. Wszelaki (l).

A Keleteurópai Munkástudományi Intézet

(East European Labor Institute) 53.V.29-én nyitotta meg kapuit az amerikai és emigráns hallgatóság előtt. Az első előadást Feliks Gross professor, a lengyel emigráció egyik tekintélyes tagja, a New York University tanára tartotta "Keleteurópai Federalizmus" címmel. Megemlékezett Kossuth-federációs tervéről is, majd hangsúlyozta, hogy federációra már a Habsburg-monarchia idejében is alkalom nyílt volna; az osztrák és a magyar uralkodóosztály azonban — az 1867-es kiegyezés-

ESTUDIO JURIDICO

SIMON-TELLO

Cangallo 1133—T.E.35-S249

kor — a federalizmus helyett a dualizmust választotta.” Az előadó szerint “a federáció a jövő egyetlen igazi megoldása. Ez az, ami Kelet-Európa polgárainak biztonságát, védelmet nyújthat. Ennek érdekében, természetesen, az egyes államoknak fel kell adniuk valamit politikai és gazdasági hatalmukból.”

HUNGARICA AMERICANA

címen az Amerikai-Magyar Református Egyesület magyartársuló kulturális kiadványsorozatát indított meg. Az első füzet, Reményi József “Sándor Petőfi” c. tanulmánya, májusban jelent meg. Előkészületben vannak: Dr. Sziklay Andor: “Koszta Márton esete”, E. Vasváry: “Unknown Kossuth paintings”, Borshy K. György: “Magyar szolgálat Amerikában”.

Több más értékes tanulmány is jelent meg a közelmúltban, így többek közt az alábbiak: Kertész István: “The expulsion of the Germans of Hungary” (THE REVIEW OF POLITICS, 53.IV.), Leffler Antal: “The ‘Kossuth-Craze’ — A Century Ago” (52.IX.), Paikert Géza: “Hungary’s National Minority Policies, 1920-1945” (THE AMERICAN SLAVIC AND EAST EUROPEAN REVIEW, XII. vol.), Borsody István: “Modern Hungarian Historiography” (THE JOURNAL OF MODERN HISTORY, 52.XII.)

Zilahy Lajos

új regénye, mely nemrég jelent meg az amerikai könyvpiacra (“The Angry Angel”) általában jó fogadtatásra talált. “Társztói súlyú mondanivalói mellett is

Szabó divatszűcs

Modellek — Javítások
Átalakítások.

Honfitársaknak árengedmény!

Libertad 1240. - Buenos Aires

Grupo 8. 1. p. derecha

T. E. 42 Callao 6741

jellemzi” — írja róla többek között a NEW YORK TIMES (53.IV.26.) A regény és a bírálatok ismertetésére még vizsztatérünk.

Kármán Tódor

a híres magyareredetű tudós, nemrég kapott igen magas amerikai kitüntetést (Lord and Taylor-díjat). Két magas kitüntetett közül a NEW YORK HERALD TRIBUNE először Einsteint említi, másodikként pedig Kármánt. Kármán Tódor fia annak a Kármán Mórnak, aki igazgatója volt a magyar Tanárképzőnek. Ő maga a NATO-nál a legmagasabb posztot tölti be az atomosztályon.

Anglia

“Az Ismeretlen Politikai Fogoly” c. díjnyertes “absztrakt” „szobor” modeljét egy Szikvássy László nevű fiatal magyar emigráns művész felháborodásában összetörte a Tate Gallery-ben. (DAILY TELEGRAPH, 53.III.16.) Az esetről megemlékezett a kontinens sajtó, sőt az amerikai is: a LIFE (53.VI.1.) Szikvássy képét is közölte. A festőt 10 hónapra börtönléte és igen népszerű lett. Sok levelet kapott neves egyénektől, többek közt Epsteinétől, a világhírű szobrásztól is.

Argentína

Argentínai magyar orvos nyerte a latinamerikai német ösztöndíjat.

Nyugat-Németország latinamerikai idegsebészeti ösztöndíját egy argentinai magyar orvos, dr. Udvarhelyi György nyerte. Udvarhelyi 1948-ban ment Argentínába. Allenda professzor mellett a cordobai spanyol kórház orvos volt. Megszerezte az argentin orvosi diplomát és Carillo professzor, az argentin orvosminiszter, a híres délamerikai agysebész mellett kapott beosztást. Dr. Udvarhelyi több ízben szerepelt az argentin lapokban is a patagoniai kontinentális jégvidékre küldött expedíciókkal kapcsolatban. A magyar orvos tagja volt az Instituto de los Hielos Continentales két expedíciójá-

nak, amelynek során először hatolt át ember a déli jégvidéken az Atlanti Óceántól a Csendes Óceánig. — Dr. Udvarhelyi a Kölni idegsebészeti klinikán, Tónis professzor mellett kapott beosztást. Carillo argentin közegészségügyi miniszter őt nevezte ki a liszaboni nemzetközi idegsebészeti kongresszusra is, mint argentin delegátust,

Chile

Lászlóffy Margit

53.V.6-án adott zongorahangversenyt Santiagóban, a Teatro Municipalban, nagy sikerrel.

Franciaország

Kosma Joseph

a magyareredetű francia zeneszerző egy Aristophanes-vígjáték kísérőzenéjén dolgozik jelenleg. (FIGARO, 53.III. 3) Ugyanakkor egy angol film számára filmzenét is ír.

Hollandia

Az Amerikai-Magyar Szövetség a holland árvízkárosultak javára 3.500 dollárt gyűjtött. A washingtoni holland nagykövet, J.H. van Roijen megleghangú levelében köszönt meg 53.IV.10-én Balogh István főtitkárnak az adományokat.

HELYREIGAZÍTÁS

Múlt számunkban a 4. oldal utolsó bekezdésének harmadik mondata helyesen így hangzik: “Dölcs, szerény, mértéktartó, igen kevésbé szellemes ember.”

Januárfebruári számunk 11. oldalán a New York—1952 — listából kimaradt: Chopin (1) 233

Dr. SZILY IMRE

ügyvéd

87-6921
Corrientes 1373. T.: 38-4767
38-9162

Bartók Béla világnézete (II.)

Írta: Juhász Vilmos

Széles, szinte univerzális műveltségében a filozófia természetes központi helyet kapott. A nagy gondolkodókkal való szellemi találkozásairól is alig beszélt. Kétségtelen, hogy különösen Nietzschevel foglalkozott igen intenzíven. Őt, aki lelkileg sok tekintetben közel állott egy fényvalláshoz, amelyben számára az élet és a mindenség örök küzdelem a fény és sötétség erői között, különösen foglalkoztatta a „Zaratusztra” szerzőjének műve és szellemi magatartása. A Magányos küzdelembe a sötétség hatalmaival, amelyek korunkban az eltömegesedés révén jutnak uralomra, — ez a Nietzschei szellemi magatartás megkapta Bartókot, anélkül, hogy valaha is Nietzsche követőjévé vált volna. Nietzsche művében nem megoldást látott, hanem egy olyan egyéni magatartást, amely izgatja de soha ki nem elégítette. Bartók számára ott kezdődtek a problémák, ahol Nietzsche-nak befejeződtek.

Figyelemreméltó, hogy ebben a vonatkozásban a fiatal Bartókra igen erős hatást gyakorolt Strauss Richárd, a „Zaratusztra”, a „Tod und Verklärung”, a „Don Quijote” szerzőjének zenei világnézete.

Bartók a programzenétől, mint zenei kifejezőmódtól idegenkedett. Azonban minden zeneszerző műve — azoké, akikkel belső kapcsolata volt — úgy tárult fel előtte, mint egy élesen körvonalazható „zenei világnézet”, mint egy személynélves hitvallás, amelynek az ő misztikus személynélves hitvallásához hasonlóan egészen személynélves Istenhite antropológiája, ége, napja, csillagzata s földje, állati és növényvilága, atmoszférája van. Azoknak a zeneszerzőknek a „világnézete”, akikkel belső közösséget érzett, élesen és határozottan ki rajzolódott benne. Ilyen világnézetet hitvallást a számára különösképpen: Liszt Ferenc, Mozart, Bach, Beethoven, Strauss Richárd, Debussy, Muszorgszkij, Sztravinszki, Schönberg zenéje. Liszt Ferenc, aki élete és alkotása minden korzakában, a fiatalkori Kossuth-szimfóniától a Zongora-versenyig intenzíven foglalkoztatta, abban is hasonlított hogy a művészet szférájában fejedelmi módon nagylelkű volt: nem ismert irigységet, kicsinységét. A személynélveskedést, a féltékenységet meg sem tudta érteni, és szinte alázatosan odaadó volt minden olyan zenei alkotás megértésében és elismerésében, amellyel belső kapcsolatot tudott találni. Ezzel függött össze, hogy a zenei kifejezés terén is, habozás nélkül tanult onnan, ahol új megoldásokat talált, így például a jazzzenétől, amelytől különben idegenkedett. Ez az annyira befogadó, széles érdeklődésű és megértő szellem a zene világának egy hatalmas birodalmával nem tudott kapcsolatot találni: a romantikus zene s ennek különböző elágazásai és szintézisei mindig idegenek maradtak a számára. Az egyetlen kivétel Liszt Ferenc volt, őt azonban nem érezte romantikusnak és bizonyos fokig Berlioz;

az utóbbi is csak mint probléma, nem mint „megoldás” foglalkoztatta. Schubert, Schumann, Chopin, Brahms, Wágner, Csajkovszkij mindig idegenek maradtak tőle.

Sajátos realizmusa, vagy inkább józansága társította el a zenei romantikától. Sokszor mondták, hogy a misztikusok bizonyos értelemben racionalisták, mert éppen az erős belső élmény nagyon éles fényben láttatja velük a való világot, a külső élet dolgait, és így azokat nem romantizálják, nem szépítik, nem túlozzák. Ez a megállapítás teljesen érvényes Bartókra. Ez a sajátos realizmus, racionalizmus és józanság vezette az érdeki világ jelenségei iránti szenvedélyes és sokoldalú érdeklődésében; ez vezette alaposágában, amely abban nyilatkozott meg, hogy a környező világot pontosan, részletesen, szakszerűen ismereni akarta. Az emberi organizmus éppoly szenvedélyesen érdekelte, mint az állattan, a növénytan, ásványtan és a földrajz. Miután megtelepedett Amerikában, ennek az új világnak minden jelensége szenvedélyesen érdekelte és foglalkoztatta. Amerika beutazására minden alkalommal megragadott és ilyenkor valóban mindent „megnézett”. Amerika állat- és növényvilága éppen úgy érdekelte, mint az amerikai társadalmi és gazdasági élet jelenségei. Nyaralás közben pontos és részletes jegyzéket vezetett azokról az állatokról és növényekről, amelyek azon a vidéken éltek, s ezekkel sem elégedett meg: belső barátainak, Kesztemény Páléknak, akik másutt nyaraltak, részletes és szakszerűen kidolgozott kérdőívet küldött, megtudakolva, hogy azon a tájon milyen növények, állatok és ásványok fordulnak elő.

A szellemi alkotás szférái közül a zene mellett a legjobban a nyelv érdekelte. Kivételes nyelvrésze volt; meglepően könnyen tanulta a nyelveket, mert mindig tisztán állt előtte annak a nyelvnek az architektúrája, amellyel éppen foglalkozott. Kifogástalanul tudott angolul, franciául, németül és olaszul, otthonos volt a két klasszikus nyelvben, megtanult spanyolul is, de elsajátított több szláv nyelvet is; különösen az orosz érdekelte. Nagyon alaposan foglalkozott azokkal a dunavölgyi nyelvekkel, amelyek ismerete a népzenei kölcsönhatásokkal kapcsolatban különösen fontos volt a számára. A román és a szlovák nyelvvel olyan alaposan foglalkozott, hogy ezen a téren önálló megállapításai voltak. Elsajátított több, a magyar nyelvvel többé-kevésbé rokon finnugor és türk nyelvet; megtanult törököül és arabul is. Nagy előszeretettel olvasott elméleti nyelvtudományi munkákat.

Irodalmi és művészeti érdeklődése is széleskörű volt. A magyar klasszikusok közül Petőfi és Vörösmarty állt hozzá a legközelebb. Alaposan ismerte a Nyugat nagy nemzedékének költőit és íróit, akiknek reformmozgalma szorosban összefüggött az ő fejlődésével s harcával. Ady költészetét

nagyra tartotta, de az embertől idegenkedett. Bartók szemérmes természet volt, aki irtózott, hogy belső vívódásait és személyes ügyeit a világ előtt kitérje. Ady egyéniségének exhibicionista vonásait visszariasztották. A Nyugat írói, az új magyar irodalom nagy alakjai közül legjobban Kosztolányi Dezső, Móricz Zsigmond és Juhász Gyula foglalkoztatták. Karinthy írásait is szerette. Erős humorérzéke volt. Szerette a tréfákat és anekdotákat. Soha nem szellemeskedett, nem szerette a kipoentírozott társalgást, azonban igen éles érzéke volt az ironia iránt, mint általában az olyan embereknek, akik felülről, a magasból tudják nézni az emberi gyarlóságokat; olykor akaratlanul sérteni is tudott.

Emberi kapcsolataival itt nem foglalkozhatunk. Kifelé látszólag mindig hűvös, kimért, személytelenül udvarias volt. Nagyon kevés embert engedett közel magához, de ezekhez ragaszkodott. Egész pályáját végig kísérte a Kodály Zoltánhoz és ennek feleségéhez fűződő barátsága. A legtöbb érzékeny, szemérmes és sebezhető lélekhez hasonlóan az emberek fontosabbak voltak számára, mint ahogy mutatta. A barátságot sohasem rendelte alá elvi vagy világnézeti szempontoknak. — Balázs Bélát, aki két színpadi zeneművének, a „Kékszakállú herceg várának” és a „Fából faragott királyfinak” a szövegét írta, nagyra becsülte, s a baráti kapcsolatot vele akkor is tartotta, amikor Balázs Béla a bolsevizmushoz szegődött.

A történelem folyamán minden népnek kirajzolódik az örök arculata, amely minden más néptől megkülönbözteti. Bartók fiatal korától fogva szenvedélyesen kutatta a magyarságnak ezt az örök arculatát, azokat a sajátosan magyar jellemvonásokat és értékeket, amelyek milliónyi egyéni élet és a változó korok szövevényéből bontakoznak ki. Az egyetlen közösség, amellyel ez a magányos lélek egész szívével és agyával, minden érzésével azonosult, a magyarságnak ez a tisztult képlete volt, amely sohasem volt azonos a hivatalos magyar politikai és társadalmi élet, aktuális jelenségeivel. A magyarságnak ehhez a tisztult örök arcához szenvedélyes, szinte vakbuzgó szeretet fűzte Bartókot. Ez a szerelmes szenvedély gyakran szenvedélyes túlzásokra ragadtatta, így Elza húgának új magyaros csengésű nevet adott; amikor németes nevű rokonaival közölte, hogy csak akkor hajlandó velük a kapcsolatot tartani, ha magyar családnevet vesznek fel, vagy amikor első bécsi bemutatója alkalmával sajátos magyar ruhában jelent meg a hangversenydobogón. A magyarságnak ezt az örök arculatát azután megta-

lálta a népi, paraszti közösség életében és kultúrájában. Ez volt élete sorsdöntő emberi és zenei élménye Köztudomású, hogy zenei fejlődésében jelent a magyar népzene fölfedezése. Nem valami „osztályromantika” vezette, amikor a paraszti népi kultúra által megőrzött, több évezredes vagy évtizedredezredes hagyatékok maradványaira úgy mutatott rá, mint a magyarság szellemi alkotásának kivételes kincseire, és egyúttal a modern zene megújulásának forrására. Bartók tudta, hogy a népzene és a népdal nagyon gyakran a felső kultúrétegekből száll alá a népi közösségbe. Így többek közt rámutatott arra, hogy a magyar és szlovák népzene egyes régebbi rétegeinek az ősi katolikus egyházi zene, s gregorián és az eretnek huszita egyházi ének az egyik forrása. Azonban a népi kultúra és a népi élet úgy bontakozott ki előtte, mint időt álló tartálya mindannak az értéknek, amit a magyar nép az évezredek folyamán létrehozott. Felismerte, hogy ez a népi zene annak a mítikus történelemnek a tárháza, amely sokkal valószínűsőbb, mint a politikai és katonai történelem.

S ahogy mind mélyebbre és mélyebbre szállt alá a népzene kincsesbányájának a régi rétegeibe, úgy integrálódott szenvedélyes hazaszeretete a népi közösség át fogó egyetemes szeretetévé, tudományosan pedig a nagy egységek felismerésévé. Ezen a téren sem tudott sohasem eltérni az igazságtól és az önmagához való hűségtől. Azt vallotta, hogy az elkenés, a hazugság a nemzeti értékeket lefacsosnyítja. Amikor tudományos felismerései megkövetelték, akkor megállapította, hogy egy magyarnak ismert népdal román eredetű, vagy fordítva, hogy a régi szlovák népdal átvétel a magyar népzenei kincsből. A „zenei mitoszna”, az ősi zenei kultúrétegek ez a kibányászása mind távolabbi összefüggéseket vezetett. Kutatta a magyarsággal közelebről-távolabbról rokon népek zenei hagyatékát, majd a török, perzsa és arab népzeneét, végül az USA-ban erősen

foglalkoztatta az indián népzenei hagyatékok. Csodálatos felismerésekig szállt alá ilyen módon.

Kibontakozott előtte az egyetemes emberi, a lelkeknek az a sokkal mélyebb történelme amelyről a történelemkönyvek alig tudnak valamit. Ez az egyetemes emberi, amelyet Bartók Béla népzenei kutatási nyomán felismert, nem valami felszínen lebegő humanisztikus szólam volt, nem merev doktrína, vagy légtüres személytelen érzélgösség, hanem az emberi életnek az őseredetű közössége, amely a kultúrát alakította és fenntartotta és amelynek a szenvedés az észterője. Így alakult ki Bartók humanizmusa.

(Bartók világnézete folyt.)

amelyet egyformán nevezhetünk népi vagy mitoszi humanizmusnak és amely a legszorosabban egybeforrott vallásos világgépével, úgy aminő azt fennebb megkíséreltük jellemezni.

Bartók népi, vagy mitoszi humanizmusa és uszonálizmusa irtóztott minden kényszerző' crószakgyanakkor a tömegesedéstől annyira rejtőző perőtől, minden merev gépies elmélettől és küzdött az emberi szabadság minden megtiprása, az egyéniség megfojtása ellen. Amikor a magyar közéletet a náci szellemiség mind jobban penetrálta, Bartók a hitlerizmus lecsapódása e'öl az Egyesült Államokba emigrált. Nem szükséges bővebben kifejteni, hogy éppen úgy szabad világba emigrált volna a bolsevista kényuralom, szellemi rabszolgaság, eltömegesítés elől. A marxizmustól idegenkedett, mert a tömegesedés tudományos előkészítését és megalapozását látta benne. Nem tudott belenyugodni egy olyan tudományos rendszerbe, amely a szellemet és a személyiséget az anyagi erők produktumának minősítette. Azt hirdette, hogy a bolsevizmus lényegileg azonos a náciizmussal. A két zsarnokság iránti gyűlölete szenvedélyes volt s olykor olyan kitérőkre ragadtatta, amelyek lényegtől és magatartásától idegenek voltak.

E sorok írója egyszer jelen volt, amikor Bartók

egy szovjetoroszországi élményét beszélte el. Emlekeztem szerint 1926-ban hangversenyezett néhány orosz nagyvárosban. Azért fogadta el a meghívást, mert mindent, ami foglalkoztatta, alaposan és pontosan ismerni akart. Nem tudott abba belenyugodni, hogy a szovjet világot és életformát közvetlenül ne tapasztalja ki.

Elmondta, hogy amikor Odesszában hangversenyezett, meghívták egy társaságba, ahol írók, tudósok, művészek voltak jelen. Bartók a beszélgetés folyamán egy szelíden ironikus megjegyzést kockáztatott meg Szőfálinról, olyat, amilyent Magyarországon Szőfási, majd Rákosi Mátyás uralomrajutásáig, bármely magas méltóságról nyilvánosan el lehetett mondani. Ebben a pillanatban a jelenlevők megmerevedtek, mint sóbálványok, a házigazda sápadtan bocsánatot kért Bartóktól, hogy az előrehaladott időre való tekintettel nem maradhatnak tovább együtt és a társaság pillanatok alatt feloszlott.

"Caliban trónra került" — mondotta Bartók, aki nagy Shakespeare-ismerő volt és a "Vihar" különösen szerette. — "Ki tudja, lesz-e olyan Prospero, aki a fenevadat meg tudja majd fékezni?"

Mégis derülátó volt, nem kételkedett sem a náciizmus, sem a bolsevizmus bukásában. Hitő Prospero varázsvesszejének, a szellemnek az erejében.

Magyarelleses gyalázkodás

A READER'S DIGEST 53. VI. 1. számában egy rövid kétoldalas cikk jelent meg "McEvoy in Commencement-Land" címmel; a cikk egyetlen céljának — többször olvasás után is — az alábbi pár hazugság és hamisított idézet elsütése látszik:

"...Egy csomó emberrel fogtok találkozni az életben, akik azt hiszik, hogy ha nem néznek rá a munkára, az elmegy. Én magam találkoztam ezzel a struccfajtával a hollywoodi dzsungelben évekkal ezelőtt, amikor film-történeteket írtam. A két hábo-lú közt nagy tömeg magyar telepedett közénk — írók, rendezők, színészek, zeneszerzők — mind mind zseni, amint azt egymásról kölcsönösen megállapították. És mindig strucc, amikor a munkáról

volt szó.

A mi számunkra, egyszerű középnyugati parasztok számára, — kupeczek extratenyészetének tünetek; annak a fajtának, amelytől a régi közmondás óvott minket:

FELHÍVÁS

A Szociális Testvérek társaságába felvételt nyerhet szerzetesi hivatással bíró minden olyan fiatal leány, aki szívesen adná életét a jó Isten és a lelkek szolgálatára, s akit lelkesít ennek a Társaságnak alkutlan szelleme, a közjó szolgálatára irányuló tevékenysége, modern élet alakja.

A szociális testvérek szeretettel hívják azokat a magyar leányokat, akik, szétszórtan a

"Sose menj a vásárra lovat cserélni magyarokkal, mert csak a nyergeddel fogsz hazatérni." Egy szer egy felírás jelent meg a Metro Goldwynnál az írók épületén, mely hidegen ezt adta tudtul; "Nem elég, hogy ön magyar — dolgoznia is kell."

a nagyvilágban, legmagukban talán nagyon is átvélik, hogy jaj az egyedülvalóknak, — s akik szeretnének rokon világnézetű társakkal egy jobb világért küzdeni.

A noviciátusi év a Szentlélek ünnepe, pünkösdkor kezdődik. Nem magyar nyelvű és eredetű leányok is nyerhetnek felvételt. Érdeklődők lelkiatya íga zolását mellékelve, írjanak a következő címre: Box 33, South Park Post Office, Buffalo 20. N. Y. USA.

A magyarság életbiztosító intézménye

AZ AMERIKAI MAGYAR REFORMÁTUS EGYESÜLET

1801 "P" Street, N. W. — Kossuth House — Washington 6, D. C., USA.

Díjtartalék tőke \$ 5,000,000; érvényben lévő biztosítási összeg 27 millió. Otthon az előregedett tagoknak és árváknak. Tagfelvétel az USA területén.

Works of Sándor Márai published in different language (Márai Sándor művei)

1.) Austria.

„Der Richtige.” Novel. Publischer Scholle, Wien, 1948. (Az igazi)

„Die Kerzen brennen ab”. Novel. Publischer Paul Neff, Wien, 1950. (A gyertyák csonkig égnek)

„Begegnung in Bolzano.” Novel. Publischer Paul Neff, Wien, 1952. (Vendégjáték Bolzánóban)

„Die Nacht vor der Schneidung.” Novel. Publ. Paul Neiff, Wien, 1952. (Válás Budán)

2.) Czecho-Slovakia:

„Cizy Lidé.” Novel. Publischer Julius Albert, Praha, 1938. (Idegen emberek)

„Stené.” Novel. Publ. Lit. Um. Klub. Praha, 1938. (Csutora)

„Host v Bolzanu.” Novel. Publ. Europt. Lit. Klub. Praha, 1938. (Vendégjáték Bolzánóban)

3.) Denmark:

„Den Rette.” Novel. Publ. Jespersen og Pios, Kobenhavn, 1949. (Az igazi)

4.) Finland:

„Sinipunainen Nauha.” Novel. Publ. Suomen Kyrja, Helsinki, 1944. (Az igazi)

„Casanovan aia rakkkaus.” Novel. Publ. Suomen Kyrja, Helsinki, 1945. (Vendégjáték Bolzánóban)

5.) France:

„Les révoltés.” Novel. Publ. Nouvelle Revue Francaise, Gallimard, 1932. (Zendülők)

6.) Germany:

„Die Bürger.” Play. Publ. I.P. Toth Verlag, Hambrug, 1945. (Kassai polgárok); „Das letzte Abenteuer.” 1944. (Kalad); „Der grosse Augenblick.” 1946. (Varázs); „Schule der Armen.” 1947. (Szegények iskolája); „Begegnung in Bolzano.” 1946. (Vendégjáték Bolzánóban); „Die Möwe.” 1948. (Sirály); „Wandlungen der Ehe.” 1950. (Az igazi és Judit vagy az utóhang)

„...noch blieb er ein Fremder.” Novel. Publ. Holle und Co. Berlin, 1932. (Idegen emberek)

„Achtung, bissiger Hund.” Novel. Publ. Vorwerk Verlag, Darmstadt, 1940. (Csutora)

„Begegnung in Bolzano.” Novel. Lizenzausgabe. „Bücher für Alle.” Heidelberg, 1952. (Vendégjáték Bolzánóban)

„Verzauberung in Ithaka.” Verlag Kurt Desch, München, 1952. (Béke Ithakában)

7.) Hungary:

Publischer Révai, Ltd. Budapest, 1928-1948.
Bébi vagy az első szerelem. Novel.; Idegen emberek. I-II. Novel.; Csutora. Novel.; Zendülők. Novel. Mint a hal vagy a néger. Poems.; A sziget. Novel.; Műsoron kívül Short storys.; Bolhapiac. Short storys.; A szegények iskolája. Essay.; Egy polgár vallomása. I-II. Biography.; Mágia. Short storys.; Kabala. Short storys.; Napnyugati

örjárat. Essay.; A féltékenyek. I-II. Novel.; A négy évszak. Poems in prose.; Eszter hagyatéka. Novel.; Vendégjáték Bolzánóban. Novel.; Szinbád hazamegy. Novel.; Kassai örjárat. Essay.; Vasárnapi Krónika. Short storys.; Válás Budán. Novel.; Kaland. Play.; Az igazi. Novel.; Ég és föld. Poems in prose.; A gyertyák csonkig égnek. Novel.; Rőpirat a nemzetnevelés ügyében. Essay.; A kassai polgárok. Play.; Füves Könyv. Essay.; Sirály. Novel.; Verses könyv. Poems.; Napló (1943-44) Diary.; Varázs. Play.; Ithet és nemzetek. Essay.; A nővér. Novel.; Medvetánc. Short storys.; Európa elrablása. Essay.; Sértődöttek. I-III. Novel.

Béke Ithakában. Lincolns-Prager Publ. London, 1953.

8.) Italy:

„Divorzio a Buda.” Novel. Publ. Baldini e Castoldi, Milano, 1938. (Válás Budán); „L'amante del sogno.” 1941. (Vendégjáték Bolzánóban)

„Un rutorno inatteso.” Novel. Publ. Lettura, Milano, 1940. (Eszter hagyatéka)

„La scuola dei poveri.” Essay. Publisher Macchia, Roma, 1952. (Szegények iskolája)

10.) Spain:

„Los rebeldes.” Novel. Publ. Zeus, Madrid, 1953. (Zendülők)

„Divorzio a Buda.” Novel. Publ. Editorial Mediterraneo, 1940. (Válás Budán)

„A la luz de los candalabres.” Novel. Publ. Destino, Barcelona, 1948. (A gyertyák csonkig égnek)

„La verdadura.” Novel. Publ. Nausica, Barcelona, 1947. (Az igazi)

„Los celosos.” Novel. Publ. Janés, Barcelona, 1950. (Féltékenyek)

„Musica en Florencia.” Novel. Publ. Destino, Barcelona, 1952. (A nővér)

11.) Sweden:

„Den Rätta.” Novel. Publ. Walström und Widstrand, Stockholm, 1943. (Az igazi); „Gästspel i Bolzano.” Novel. 1944. (Vendégjáték Bolzánóban)

12.) Switzerland:

„Die Eifersüchtigen.” Novel. Publ. Hallwag, Bern, 1948. (Féltékenyek)

Angol nyelvű, magyar vonatkozású könyveit szereztte be a WESTERN BOOK SERVICE-nél. Új és használt könyvek nagy választékban. Kérje ingyen árjegyzékünket.

WESTERN BOOK SERVICE
P. O. BOX 969

Monterey

California

OUR REPUTATION IN THE WORLD

ENGLISH SUMMARY

By GEZA B. GROSSCHMID, Duquesne University

The feature article, by Vilmos Juhász, is about Sándor Márai, the noted Hungarian writer, who lives in exile in the USA. Márai is on the best known European writers; his works have been published in 12 countries. (Complete bibliography on p. 11.)

Mrs. Magda Barany-Obeischnall reviews the book, "The Holy Crown of Hungary" by the American, Patrick J. Kelleher, who wrote this book after making a very thorough examination of the crown, using every possible up-to-date technical method. The crown is at present in American custody.

Mrs. Loránd D. Schweng reviews Professor Halsey Stevens' new book on Bartók "The Look", writes Mrs. Schweng, "is the first detailed analysis of Bartók's works; written by an expert who knows the matter thoroughly. Few musicians know Bartók's works as well as the author. The book is an excellent musical handbook. However, the author used the analytical and so - to - say 'microscopic' method for his work, and such a method often excludes a visionary understanding of a great personality."

The second part of Professor Juhász's "Bartók's Philosophy" analyzes Bartók's musical and literary interests and his human traits. "It was after Bartók had found the eternal Hungarian soul in the life and culture of the peasants," writes Juhász, "that he received in his life and music, his decisive experience. And when he began to dig deeper and deeper into the treasure-mine of folk music, he came to realize more and more the just unity of humanity and human life. This unity shaped

and maintained culture; its yeast is suffering."

The latest volume of DOCUMENTS ON GERMAN FOREIGN POLICY 1918-1945 has recently been published. Two quotations are given. The former German Minister to Hungary, Mr Erdmannsdorff reports the following about the anti-German feeling in Hungary:

"I should like to take the opportunity in this letter to report to you that the concern over the alleged danger of Pan-Germanism, especially in connection with events in Austria, is surprisingly widespread in very extensive circles in Hungary, even in those which are well disposed toward us, and is a general topic of conversation..."

(Erdmannsdorff to Weizsäcker, March 7, 1938)

An official note reports Hitler's words to the Hungarian Foreign Minister Count Csaky, on January 16, 1939: "... It was not possible to prevent the German people from learning what was disseminated in Hungary at present in pamphlets, in the press, and in the speeches of leading politicians. This injury could not quickly be repaired. He had often wondered whether he should not place the facts in their true light before the whole world, which, of course, would probably be very embarrassing for the Hungarian Government. ... The Führer recapitulated the development of the Hungarian situation before the decision of September. He had always regarded (former Foreign Minister) Kánya as an enemy of Germany. At the moment that he was speaking with Horthy about German - Hungarian cooperation during the latter's visit, Kánya did not hesitate to resurrect

the Little Entente once more in Bied — and that, indeed, against Germany."

Two quotations of Ribbentrop: "The basic idea of our policy toward Hungary and Rumania at present should be to keep both these irons in the fire and to shape matters in the German interest according to the way the situation develops." (Ribbentrop Memorandum, Nov. 24., 1938)

Other items illustrate the efforts of the Hungarian government to lessen German hostility by making certain concessions.

The column, WESTERN OBSERVER, writes about the bill introduced by Rep. Mrs. Frances P. Bolton (R. Ohio) and set up for the protection of the so-called Hungarian Reference Library. "The collection is known far and wide in Hungary", she said, "it was bought from Mr. Feleky's widow by the National Museum of Hungary to be made a center here in this country for reference and better understanding of the culture of this ancient people. It would seem a very fitting gesture for this Congress to restore the collection to its original purpose — that of making it a symbol of Hungarian culture in the new world. This would give evidence of America's recognition of the contribution Hungary has made and will make to the culture of the world."

HÍRÜNK A VILÁGBAN
Hungarian Monthly

Szerkeszti:

Csicsery-Rónay István

Megjelenik kéthavonta

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
P. O. Box 1005, Washington
13, DC., U.S.A

SZÁMÜZÖTTEK NAPTÁRA

A "Hírünk a világban" melléklete

Copyright 1953 by Csicsery-Rónay István

Július 2. (1853)	Kosztá Mártont, akit az osztrákok elfogtak Smyrnában, mint volt honvédszázadosot, bár már amerikai elsőpapírja volt, Duncan Ingraham, a St. Louis hadihajó kapitánya — az osztrák hajót lövetéssel fenyegetve — kiszabadítja.
Július 2. (1859)	Teheránban, a sah részvételével eltemetik Karacsay Fedort, akj székely katonacsaládból származott, huszárkapitányként harcolt a napoleoni hábo- rútkban, később mint ezredes ment nyugdíjba. 1853-ban Naszr-ed-Din sah udvarába hívja, kinevezi lovastábornoknak. Hat éven át a perzsa had- sereg vezérkari főnökéeként végzi az ország katonai szervezését. Ezután A. ganisztánba megy, ahol Kabul várát erősíti meg. Itt éri utól a halál.
Július 8. (1859)	Kossuth és III. Napoleon második találkozása, a solferinói győzelem után. A császár újra megígéri, hogy (Velence bevétele után) sereget küld Magyar- országra, majd az ország függetlenségét garantáló kiáltványban szólítja fel a nemzetet a felkelésre, — "hacsak valami váratlan közbe nem jön." Vil- lámschapásként érte ezután Kossuthot a hír a villafrancai fegyverszűnetről, amelyet július 8-án kötött meg a császár.
Július 7. (1857)	Xántus János természettudós, aki a szabadságharc után menekült Ameri- kába, legeredményesebb amerikai kutatóúttjára indul: California dé- li részének első tudományos felkutatását ő végzi. A Smithsonian Institution jelentése szerint itteni "gyűjteményének" alig akad párja földrészünkön". Utána ismét megbízást kap az USA kormánytól: tengerészmérnök-kari ka- pitányként a California félsziget körüli tengerrészeket kell felkutatnia. Amerika és Ausztrália közt 89 szigetet és zátonyt fedez fel. Ez az útja 1861 augusztusában ér véget. Utána hazautazik, de végleges hazatérése előtt (1864) még egyszer amerikai szolgálatot vállal: a tengerészeti minisztéri- um titkára, majd mexicói konzul lesz. A Mexicóban töltött két esztendő ú- jabb hatalmas gyűjteményekkel gazdagította a magyar és amerikai múze- umok tudományos kincseit.
Július 14. (1852)	Kossuth elhagyja Amerikát. Bár célját nem érte el (amerikai beavatkozást a benemavatkozás érdekében), ott-tartózkodása alatt emelkedett szellemé- talán a legmagasabbra pályája során. Hatása maradandó volt. James Ford Rhodes Amerika történetéről szóló művében az 1850-ben kezdődött évti- zedet "Amerika Kossuth korszakának" nevezi. Kb. 110 angolnyelvű könyv sokezer tanulmány, 152 költemény jelent meg róla, 400 további könyv pe- dig bőven foglalkozott vele.
Július 14. (1859)	A Magyar Nemzeti Igazgatóság rendelete a magyar légió feloszlataásáról. "Reá nehezedett a sors szegény, szenvedő hazánkra — mondja a rendelet többek közt — a béke megkötötett; jelen kilátásaink elenyésztének. De a magyar nemzetnek van jövődjéje, ha magunk magunkhoz hívek maradunk, s hon vagy külföldön, szerencsében vagy nyomorúságban, keblünkben táp- láljuk a hazafiság szent érzetét. Az alkalom késhetik, de el fog jönni."
Július 15. (1931)	A "Justice for Hungary" elindul New York Harbour Grace-ról, hogy 25 óras megszakítás nélküli repülés után másnap Felcsut mellett leszálljon. Az egyetlen magyar óceánrepülés résztvevői Endresz György és Magyar Sándor voltak.
Július 16. (1859)	Búcsúszózat a feloszlatozott magyar légióhoz. A hazatérőknek a békeszerző- dés amnesztiát biztosított. "Visszatérünk az örömtelen száműzetés sivár úttjára — mondja a szózat — túrni, szenvedni készek, ha kell; tenni eltö-

kéltek, ha s mikor lehet... Akik hazamennek szülőföldünkre, táplálják lelükben a honszeretet szent tűzét, hiven és ernyedetlenül... Jobb jövődöt a szenvedő hazánknak!" (Maga a hazaszállítás csak szeptemberben történt meg, sokan azonban olasz szolgálatba álltak, illetve Amerikába mentek.)

Július 19. (1952)

Megkezdődik a helsinki olimpiász, melyen Magyarország 16 első, 10 második, és 16 harmadik és 18 negyedik, ötödik, hatodik díjjal 69 nemzet közt a harmadik helyen végez az USA és Szovjetunió után. Aranyérmeket kaptak: Korondi Margit (felemás korlát), Keleti Ágnes (talajtorna), Csermák József (kalapácsvetés), öttusa csapat, Hódos Imre (görög-római birkózás, lég súly), Szilvássy Miklós (u.a. váltósúly) Takács Károly (ötalakos gyorspisz tolylövés), Szőke Kató (100 méteres női gyorsúszás), Székely Éva (200 m-es női mellúszás), kardcsapat, Kovács Pál (kard egyéni), 4-szer 100 m-es női gyorsúszóváltó, Gyenge Valéria (400 m-es női gyorsúszás), vízilabda, labdarúgás, Papp László (ökölvívás nagyváltósúly).

Július 22. (1456)

Hunyadi János Nándorfehérvárnál döntő győzelmet arat II. Mohamed fölött 1456-ban hirdette meg III. Callixtus pápa a kereszteshadjáratot s a keresztény fegyverek győzelméért új (déli) imát rendelt el, melynek elvégzésére a híveket az összes keresztény országokban minden délből harangszó figyelmeztette. Hunyadi nagy győzelmére emlékeztet tehát ma is az egész világon a déli harangszó, valamint a Transfiguráció ünnepe, melynek kötelező megünnepelését a győzelem hírülvételének (aug. 6.) első évfordulóján rendelte el a pápa.

Július 24. (1293)

Szent Kinga, IV. Béla leánya. Boleszláv lengyel király feleségének napja, Férje halála után az ószandeci klarisszák közé lépett be. Meghalt 1293-ban.

Július 25. (1809)

Stendhal hugának írt levelében beszámol kismartoni útjáról, melyet diplomáciai misszióknak tüntet fel, bár nem valószínű, hogy az akkori kis gazdasági hadnagy résztvevett volna Napoleon tervének kivitelében, hogy t.i. Magyarország nyerje vissza függetlenségét egy osztrák főherceg királysága alatt. Levelében Stendhal megemlíti a Magyarországon látott viseletről, hogy „egészen olyan viselet ez, mint a mi huszárjainké”.

Július 27. (1848)

Megszületik Eötvös Lőránd báró, a legnagyobb magyar természettudós. Először a folyadékok feszültségének mérésére kidolgozott új eljárásával tűnt fel. Ezzel pontosan meg lehet állapítani a felületi feszültségnek a hőmérséklettel való változását, illetve ennek a változásnak az összefüggését az anyag molekulatömegével (Eötvös-törvény). Nagyobb jelentőségűek a gravitáció terén végzett kutatásai. Torzióingájával (Eötvös-inga) meg tudta mérni a föld nehézségi erejének változásait, meg tudta határozni a földalatti tömegeket és alakulatokat. Ezt használják ma is különböző természeti kincsek, elsősorban az olaj és földgáz kutatására. Sokat segített a Föld pontos alakjának a meghatározásában is.

Július 30. (1730)

Megszületik Jelky András Baján. Rengeteg kaland után Holland-Indiába került, majd holland követként Japánba megy. Honvágya hazaszólitja s Budán hal meg.

Július 31. (1856)

Xántus János az amerikai kormány megbízásából az ismeretlen nyugati területeket méri fel s eközben a napon felfedezi az Arkansas-folyó eredetét. Nagy állat-, növény- és ásványgyűjteményt gyűjt, melyet u. e. évben a washingtoni Smithsonian Institution-nak ajándékoz. Nemsokára tagja lesz a philadelphiai történelmi, valamint a Franklin-társulatnak.

Augusztus 3. (1866)

A Klapka-légió átlépi Trencsén-megyében a magyar határt, amikor híre jön a porosz-osztrák fegyverszünetnek

Augusztus 6. (1583)

Budai Parmenius István, az első magyar, aki Amerika földjére került, New Foundlandból, hová 3-án értek, levelet ír Londonba: alaposan kiábrándult, sivatárnak találja az új földet, állatot se lát, kivéve medvéket, amelyek fehér-szőrűek s úszni is tudnak. Hajója visszafelé elsüllyed; erről a másik hajó ka-

pitánya, Edward Hayes így emlékezik meg: „... Csaknem 100 lélek pusztult el, köztük egy nagy tudós is, egy magyar, aki Buda városában születvén, Budainak nevezteték. Kegyességéből és jótettek iránt való hajlandóságából véve részt a vállalkozásban, szándékában lévén, hogy latin nyelven megörökítse az ezen felfedezésben arra érdemes cselekedeteket és dolgokat, nemzetünk dicsőségére, melynek díszére válna ezen ritka szónok és ritka tehetségű költő ékes stylusa.”

Augusztus 10. (1722)

Meghal Esterházy Antal tábornagy Rodostóban.

Augusztus 11. (1456)

Meghal Hunyadi János. Utolsó, világraszóló győzelmével — írja az Encyclopaedia Britannica — „biztosította Magyarország függetlenségét további 70 évre... Hunyadi a kereszténység egyik legdicsőségesebb bajnoka s ugyanakkor nagy államférfiú... Egyike volt az elsőnek, akik reguláris hadsereget alkalmaztak nagy arányokban.” Az Encyclopaedia Americana szerint „Hunyadinak köszönhető a török visszaverése és a nyugati civilizáció megmentése... Első volt, aki a taktikát és stratégiát rendszeresen alkalmazta.”

Augusztus 11. (1851)

Cubában partraszáll Prágay János és még 13 magyar, Lopez generális csapataival. A felkelés nem járt eredménnyel s a spanyolok elfogják a csapatot. A rohamban megsebesült Prágay elfogatása előtt öngyilkos lesz. Lopezzel együtt két magyar kapitányt is kivégeztek a spanyolok. Üreghyt és Vecseyt. A kivégzés helyén emlékmű van, melynél minden évben gyászünnepeket tart a felszabadult cubai nép.

Augusztus 13. (1802)

Megszületik Csatádon a nagy osztrák költő, Lenau. Költeményei közül a következők foglalkoznak magyar témával: „Heideschenke”, „Die Werbung”, „Die Drei Zigeuner”, „Die Räuber im Bakony”. A magyar költészet formai tekintetben is hatott rá.

Augusztus 13. (1850)

Amerikába érkezik Madarász László, Kossuth minisztere. Visszavonultan él, bár 1862-ben Salmon P. Chase amerikai pénzügyminiszter, aki az új pénzkibocsátási rendszert az ő tervezete alapján léptette életbe, rá akarta bírni, hogy résztvegyen a reformterv keresztülvitelében. 99 éves korában halt meg.

Augusztus 14. (1948)

Befejeződik a londoni olimpiász, melyen Magyarország 59 nemzet közt harmadik helyen végez. 10 első, 5 második, 11 harmadik és 25 negyedik-ötödik-hatodik helyet nyert. Aranyérmeket kaptak: Németh Imre (kalapácvetés), Gyarmati Olga (női távolugrás), Bóbis György (szabadfogású birkózás nehézsúly), Csik Tibor (ökölvívás harmatsúly), Papp László (ökölvívás középsúly), Elek Ilona (hölgy törvívás), Gerevich Aladár (kard egyéni), kard csapat, Takács Károly (gyorstüzelő-pisztoly), Pataky Ferenc (torna).

Augusztus 16. (1936)

Befejeződik a berlini olimpiász, ahol Magyarország harmadik lett 10 első, 1 második, 5 harmadik és 16 negyedik-ötödik-hatodik helyezéssel. Aranyérmeket nyert: Csák Ibolya (női magasugrás), Zombori Ödön (szabadfogású birkózás légsúly), Kárpáti Károly (u.a. könnyűsúly), Lőrincz Márton (görög-római birkózás légsúly), Harangi Imre (ökölvívás középsúly), Csik Ferenc (100 m-es gyorsúszás), vizilabda, Elek Ilona (hölgy törvívás), Kabos Endre (kard egyéni), kard csapat.

Augusztus 15. (1860)

A Mogyoródy által szervezett magyar légió beveszi St. Angelot, melyben egy gyalogezred és két lovaszászad bourbonkatonaság volt. St. Angelo a gari-baldisták hadállásának kulcsa lett Voltturnonál.

Augusztus 15. (1576)

Meghal (mások szerint 22-én) Bakfark Bálint („Orpheus Pannoniat”), korának egyik leghíresebb lantosa és zeneszerzője: bejárja egész Európát, a pápa, és a francia király versengenek érte. Nostradamus és Rapin említi költeményeiben. Művei népszerűségük miatt sorozatos kiadásban jelennek meg. Bakfark előtt a históriás énekeink (főleg Tinódiéi) terjedtek el nyugati szomszédainknál, a 16.-17. században pedig az „Ungaresca”, „Ungrischer Tanz”, „Ballo Ongaro”, stb. néven magyaros darabok hosszú sora került a külföldi táncgyűjteményekbe (ezek t. k. hajdútáncok voltak). A 18. sz. vé-

gefelé a verbunkosstílusú magyaros balettek honosítottak meg a nyugati színpadokon.

- Augusztus 17. (1733)** Megszületik Tóth Ferenc (Francois Tott), Tóth András kuruc brigadéros fia Franciaországban. Az apa Rákóczi-emigráns, francia huszárezredes, majd tábornok és francia báró lesz, végül azonban Rodostóban hal meg. Fia tüzér-tiszt s diplomata. Sógorával, Vergennes külügyminiszterrel Törökországba megy. Itt a szultán barátja lesz. Ő ajánlja a Dardanellák megerősítését; s ő is építteti meg. Még ma is jórészt úgy áll, még a "Magyar Tornyt" is úgy hívják ma is. Az orosz támadás valóban megtörik az erődítményeken. Később a török hadiiskola főigazgatója lesz. Életét Magyarországon fejezi be.
- Augusztus 20. (1000)** Szent István király ünnepe, a magyarság megtérítőjéé s a magyar állam alapítójáé, akit Róma elsőként a föld királyai közt emelt kanonizációval s szentek sorába. Szent István ereklyéit őrzik (Szent Imrééivel s Szent Lászlóéval együtt) az aacheni dóm Nagy Lajos által építtetett magyar kápolnájában.
- Augusztus 22. (1849)** Kossuth Viddinbe érkezik. A magyar emigráció igen komoly kulturális tevékenységet fejtett ki Bulgáriában Viddinben ők rendezték az első színházi előadást. A bolgár műzene atyja, Sáfrány, egy magyar emigráns. Egyébként Budapesten nyomták az első fennmaradt nyomtatott bolgár könyvet s a magyar tudósoknak (pl. Fehér Gézának) nagy szerepük van a bolgár tudományban.
- Augusztus 23. (1858)** Reguly Antal, a finn-ugor tudományok egyik legnagyobb alakja, "Észak Kőrösi Csoma Sándora" meghal. Nyelvészeti kutatásai után az északi Uralvidék feltérképezését is elvégezte.
- Augusztus 24. (1162)** Boldog Bánfi Lukács érsek napja. Meghalt 1162-ben.
- Augusztus 26. (185.)** Liszt Esztergomi Miséjének első előadása az esztergomi bazilikában. E mise mellett Liszt többek közt a következő magyar vonatkozású műveket írta: Rákóczi-induló, Magyar imádság és himnusz, Koronázási Mise, "Le chant de l'enthousiasme", "Marche d'attaque hongroise", "Tchardache obstiné", Hét magyar arckép (Széchenyi, Deák, Teleki, Petőfi, Vörösmarty; Mosonyi, Eötvös); Petőfi lelké; A halott költő szerelme (egy Jókai-költeményre), stb.
- Augusztus 27. (1868)** Meghal Makk József ezredes Amerikában. Makk a kezdeményezője és szervezője (Rózsafyval és Figyelmesyvel együtt) az 1851-52-es magyarországi összeesküvésnek. A londoni forradalmi komité Mazzini vezetésével 1852 március idusára tervezte az általános európai forradalmat. Makk akciója ebbe a tervbe illeszkedett bele. Makk még az ostromlott Komáromban kidolgozott egy tervet a "Csallóközi köztársaság" felállítására.
- Augusztus 28. (1849)** Kivégzik Nagyvárad határában Rulikovszkij Nyikoláj orosz ezredest, aki 100 emberével átállt a magyarokhoz. Emlékét Nagyváradon ma is egy utcanev őrzi. Az orosz intervenció az orosz tisztikar körében általában népszerűtlen volt s Guszjev kapitány s 14 társa összeköttetésben állott Kossuthékkal. Guszjev és társait augusztus 16-án végezték ki Oroszországban hazaárulás címén.
- Augusztus 29. (1526)** A mohácsi csatátéren a magyar hatalom másfélszázados győzelmes védekezés után elbukik a törökökkel szemben. Talán ez az egyetlen esemény a magyar történelemben, melyet majd minden külföldi történelemkönyv megemlít. Rotterdami Erasmus írta ebben az időben: "Magam nem egyszer csodálkoztam, hogy mikor hallottuk a magyarok gyakori vereségeit, az imént Lajos király siralmas végét és Mária királyné szomorú sorsát, most meg Magyarország elfoglalása után Ausztria kegyetlen feldúlását; magát a német birodalmat annyira hidegen hagyta az egész, mintha ami történik, mi reánk egyáltalán nem is tartoznék."